

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ КОРПОРАЦІЙ З СУБ'ЄКТАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто основні підходи до визначення місця і ролі корпоративного сектора в сучасних економічних системах. На їх основі проаналізовано та систематизовано основні форми взаємодії корпорацій з суб'єктами економіки, що відображають суть та закономірності розвитку останніх. Визначено поле подальших досліджень даної проблеми.

In the article basic approaches to determination of place and role of corporate sector in the modern economic systems are considered. On their basis it is analyzed and the basic forms of co-operation of corporations are systematized with the subjects of economy, that essence and conformities to the law of development of the last is represented. The field of subsequent researches of the given problem is definite.

Ключові слова: корпоративний сектор, економічна система, форма взаємодії, суб'єкти економіки.

Вступ. Аналіз значного числа вітчизняних та іноземних публікацій, присвячених процесам розвитку сучасних економік, показує, що поява і становлення такого явища в економіці як корпоративізм значно впливає на процеси та рівні функціонування економічної системи суспільства.

Корпоративізм як принцип діяльності і „правила гри” сучасної економіки розповсюджується на мікро-, макро-, мезо і мегарівні економічної системи, що поступово трансформується у складну динамічну систему. Вона об'єктивно набуває рис „складності побудови, взаємозалежності та взаємодії різноякісних складових частин, що функціонують у її межах” [1, с. 5], появи нових форм і методів взаємодії між її суб'єктами та елементами.

На думку Васильєва О., Гальчинського А. та інших вчених-економістів, в результаті цих змін економіка як наука і як сфера життєдіяльності суспільства функціонує на принципах економічної синергетики [1; 2].

Більшість дослідників корпоративізму наголошує, що провідну роль у формуванні архітекτονіки сучасних економік, їх подальшому розвитку відіграють корпорації. Саме з їх появою пов'язане зародження та утвер-

дження інституційних змін, що „ виражаються у появі нових правил з відповідними механізмами їхнього забезпечення і дотримання” [3, с. 89].

Жодна форма організації економічних відносин не може конкурувати з корпоративною, оскільки остання здатна забезпечувати більш раціональний розподіл ресурсів, їх централізацію та кооперацію, а також оптимальну взаємодію з іншими ринковими суб'єктами та структурами [2; 3].

Дементьев В.В. також пов'язує ці інституційні зміни в сучасній економіці з появою феномену корпоративізму та екстраполяцією його принципів на інші елементи економіки. Основним з них, на його думку, є „зсунення влади”. Вплив даного принципу на економіку проявляється у появі альтернативних варіантів економічної поведінки і нарощенні витрат ефективної та зменшенні витрат неефективної поведінки суб'єктів економіки [4, с. 170-172].

Прихильники традиційної економіки навпаки відзначають деструктивний вплив корпоративного сектора економіки на інші її структурно-функціональні елементи і рівні та формування квазізв'язків між ними [5; 6].

Тобто дослідження впливу корпорацій на економіку та форм їхньої взаємодії зі структурними елементами та суб'єктами виходить з двох принципово різних позицій, кожна з яких має вагомі аргументи на користь чи проти корпоратизації сучасної економіки.

Саме тому в сучасній економічній науці питання щодо підвалин становлення та розвитку економічних систем, форм взаємодії між її структурами і суб'єктами, закономірностей розвитку, ролі в даних процесах корпоративних структур належить до числа фундаментальних і дискусійних.

Постановка задачі. Визначення основних форм взаємодії корпорацій зі структурно-функціональними елементами та суб'єктами економічної системи.

Результати дослідження. Майже до середини ХХ ст. економічна наука розглядала в якості основних суб'єктів економіки домогосподарства, підприємства приватної та суспільної форми власності, обслуговуючу їх інфраструктуру. Взаємозв'язки між ними мали традиційні усталені форми [7]. А основна різниця між ними визначалась суто економічними факторами, в основі яких лежали закони товарного виробництва (ринку) та плановості людської життєдіяльності (держава, соціальна група).

Відповідно, взаємовідносини між суб'єктами економіки залежали від об'єктивно встановлених у процесі еволюції суспільства законів (ринкова економіка), встановлених директивно з метою оптимізації провалів останніх (планова економіка) або ж їх синтезу (змішані системи). Їх форми співпадали з розумінням природи законів економічного розвитку та дії господарського механізму. Економіка розглядалась як ієрархічна структура, в

якій переважає певний агент, а інші є рівноцінно йому підпорядковані і не можуть значно впливати на економічні процеси і явища.

Поява інституціональної теорії змінила напрямок дослідження сутності та особливостей розвитку економічної системи, форм взаємовідносин між її структурними рівнями та суб'єктами і, відповідно, закономірностей цих відносин.

Введення інституціоналістами у науковий обіг поняття „інститут” ще більше розширило можливості дослідження економічних процесів і явищ. І одне з чільних місць в теорії інститутів посіли корпорації (до інституціональної теорії їх дослідження не було безпосереднім предметом економічної науки і навіть її окремих напрямків).

Як зазначає В.Д. Якубенко, „Так сталося в історії економічної думки, що ця понятійна абстракція набула сили домінуючої дефініції”, а однією з ключових категорій в ній стала категорія „корпорація” як така, що найбільш повно і точно відображає рух сучасної економіки і всіх її складових [8, с. 20].

„Жодна форма власності у підприємстві не може конкурувати з корпорацією у її успіхах ...Вона вже довела свою універсальну здатність застосовуватись практично у будь-якій сфері ділової активності...Формування і розвиток корпоративного сектора економіки відкриває широкі можливості як для концентрації капіталу, зусиль, досвіду та інтелекту, так і для вирішення складних економічних, науково-технічних, соціальних та ряду інших проблем суспільства” [9, с. 20, 23], оскільки вони формують систему нових форм взаємодії в економіці, впливаючи на всю сукупність економічних процесів і явищ.

Ці форми взаємодії між суб'єктами економічної системи є нетрадиційними і, як назвав їх О.Вільямсон, *гібридними*.

Аналіз сучасної економічної літератури дає змогу дослідити та систематизувати притаманні корпораціям форми взаємодії зі структурними елементами економіки та визначити особливості їх зовнішнього прояву (табл. 1) [1-4; 8-10].

Таблиця 1

Форми взаємодії корпоративного сектора зі структурними елементами економічної системи

Форми	Зовнішній прояв
Інститути корпорації: <ul style="list-style-type: none"> • формальні (внутрішні документи, договори та офіційні домовленості) • неформальні (змови, шантаж тощо) 	Регулювання руху основного капіталу, робочої сили, взаємовідносин з суб'єктами корпоративних відносин, формування органів управління компанією, уточнення їх повноважень, відносин з дочірніми підприємствами; Отримання додаткової підтримки та фінансування з боку іншої сторони домовленості,

Корпоративна культура	Формування єдиного – відданого – відношення до компанії, відчуття приналежності та значимості у виконанні місії фірми, вплив на стиль керівництва, спрощення / ускладнення „вживання” в інші культури
Маркетингові стратегії	Регулювання товарного асортименту, пріоритетних напрямків товарної політики, формування цін на продукцію та шляхів її реалізації і просування на ринку, аналіз ринкового середовища та встановлення меж кола споживачів, продовження ЖЦТ, розробка креативних підходів та залучення якісного персоналу
Модель корпоративного управління	Вплив на структуру управління, структуру корпоративних конфліктів, взаємовідносин між регулюючими та управляючими органами фірми, на організаційну структуру та розподіл владних повноважень між агентами корпоративних відносин
Злиття, поглинання, створення дочірніх компаній, утворення ІКС – мета-корпорацій	Зміна організаційної структури, стилю управління, форм взаємодії між структурними елементами компанії
Укладання довгострокових зовнішніх контрактів	Розширення меж внутрішньо корпоративної планованості та формування мережевих структур в економіці
Інвестування, патентування, ліцензування тощо	Розширення можливостей для диверсифікації виробництва, інноваційної діяльності, збільшення ЖЦ компанії
Лобізм	Захист корпоративних інтересів, можливості отримання додаткового фінансування, податкових та інших пільг правовим шляхом,
Корпоративна політика та корпоративні програми	Визначення кола необхідних дій компанії на ринку для підтримання стабільного розвитку та розширення, зміна та вдосконалення необхідних стандартів управління, організаційної структури, капіталу, власності, персоналу тощо

Ці форми взаємодії є динамічними. За рахунок них, як зазначає Голіков В.І., в ринкових економіках створюються нові життєздатні форми взаємозв'язків, що постійно еволюціонують, якісно доповнюючи їх архітектоніку, структуруючи їх ієрархічну підпорядкованість та утворюючи багатоканальну і багат шарову мережеву систему [10]. Відбувається становлення механізму інформаційного довгострокового партнерства усіх суб'єктів економіки – ринку – держави – корпорацій - суспільства.

Крім того, в результаті такої взаємодії відбувається розширення родових функцій кожного з означених суб'єктів економічної системи.

Модифікуються закономірності розвитку самої економіки. Так, ринок стає більш соціальним, а держава входить в систему „жорстких” законів ринку, економічні агенти діють однонаправлено як цілісність, усі сфери життєдіяльності та інститути суспільства виступають в якості динамічної стабільної системи.

І хоча за рахунок таких форм взаємодії можуть спостерігатись негативні наслідки (екстерналії) для тих чи інших агентів, та вони в країнах з ринковою економікою, де корпорації набули „зрілої” форми, не є такими значними як загальний позитивний ефект від їх діяльності.

Висновки. Таким чином, можна визначити, що переваги корпорацій, принципи їх діяльності стають привабливими та широко застосовуваними для вирішення економічних, політичних та загалом суспільних функцій. А система взаємозв'язків, що зародилась в надрах корпоративних відносин, виводить економічну систему на якісно новий рівень прояву закономірностей економічного та навіть загальноцивілізаційного розвитку.

Ці особливості корпоративної форми організації економічної діяльності не зважаючи на викладені точки зору залишаються малодослідженими, особливо для країн з трансформаційною економікою, оскільки в них на даний час корпоративні відносини є квазівідносинами, спостерігається експансія іноземних компаній на національні ринки.

Вивчення особливостей „зрілих” корпорацій та форм їх взаємодії з суб'єктами економічної системи дасть можливість сформувати в країнах з трансформаційною економікою потужну систему корпоративних відносин та підвищити рівень конкурентноздатності держави.

Література.

1. **Гальчинський, А.** Методологія складних систем // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 4-18. – ISSN 0101-775X
2. **Васильєв, О.** Синергетичні підходи в економічній теорії // Економіка України. – 2007. - №5. – С.75-78. – ISSN 0101-775X
3. **Кривцун, Л. А.** Формирование институциональной структуры экономики и природа структурных сдвигов // Наукові праці ДонНТУ. – 2005. - Вип. 89-1. – С. 86-92.
4. **Дементьев, В. В.** Власть : экономический анализ. Основы экономической теории власти. [Текст]. – Донецк : Каштан, 2003. – 200 с. — ISBN 966-8292-06-5
5. Империи финансовых магнатов: (транснациональные корпорации в экономике и политике империализма) [Текст]. / А. З. Астапович, А. В. Березной и др. – М. : Мысль, 1988. – 212 с.
6. **Деягин, М. Г.** Мировой кризис: Общая теория глобализации: курс лекций. [Текст].– 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 768 с.
7. Экономическая теория. Микроэкономика -1,2 : Учебник / Под ред. Г.П. Журавлевой. – М. : Дашков и Ко, 2004. – 934 с. — ISBN 5-16-001603-1
8. **Якубенко В. Д.** Базисні інститути у трансформаційній економіці: Монографія. [Текст]. – К. : КНЕУ, 2004. – 252 с. — ISBN 966-574-629-4

9. **Горняк, О. В., Доленко, Л. Х.** Інституційні підходи до аналізу міжфірмової та внутрішньо фірмової кооперації // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 47-64. – ISSN 1811-3141
10. **Голіков, В. І.** Корпоративізм та корпоративні відносини як основа поєднання соціальних інтересів // Економіка і прогнозування. – 2002. – №2. – С.61-75. – ISSN 1605-7988